

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА В ШКОЛІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ

Великжаніна Дар'я Василівна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь
Науковий керівник – канд. пед. наук,
проф. Елькін Марк Веніамінович

Реалії життя сучасного українського суспільства, розвиток соціально-економічних, технологічно-інформаційних процесів актуалізує необхідність формування всебічно розвиненої, життєво компетентної особистості, здатної до самостійного творення власного життя, до орієнтації у мінливих життєвих умовах та успішної життєдіяльності в соціумі, до реалізації особистісного потенціалу та досягнення життєвого успіху.

Життєва компетентність особистості передбачає системну властивість особистості, позначає комплекс індивідуально-особистісних передумов та засобів (компетенцій) досягнення успішної, продуктивної просоціальної життєдіяльності. Вона відображає здатність та готовність особистості до життєдіяльності, до виконання конкретних дій. Життєва компетентність це системна властивість особистості: цілісна, ієрархічна, динамічна система здатностей (або окремих компетенцій), яка дозволяє людині свідомо і творчо визначати та здійснювати власне життя, розвивати свою індивідуальність, розбудовувати життєвий ціннісно-нормативний простір, самостійно і творчо вирішувати складні життєві завдання, набувати і виконувати соціальні ролі [1, 109-114].

Формування життєвої компетентності особистості сьогодні виступає однією з ключових задач сучасної освіти, яка орієнтована на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, на виховання і соціалізацію особистості, яка була б здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, прагнула самовдосконалення і навчання впродовж життя, була б готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності [4].

Метою виховання, як зазначає І. Бех, є формування морально-духовної та життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал [5, 5]. Формування життєвої компетентності підлітків необхідно реалізовувати в єдиному безперервному освітньому процесі з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, запитів сьогодення, з використанням сучасних педагогічних технологій та інновацій в освіті. Так, важливе місце у становленні особистості учня, формуванні його життєвої компетентності займає освітній заклад, який виступає платформою й потужним

стратегічним ресурсом, покликаним забезпечити якісно новий за змістом і формою рівень розвитку та освіти особистості дитини. Сучасна школа забезпечує єдність освіти й життя учнів, включення їх у суспільно-корисну діяльність.

Ключовою фігурою у школі, яка забезпечує соціально-педагогічний супровід та патронаж учнів, всебічний розвиток дітей та формування їх життєвої компетентності виступає соціальний педагог. Його професійним завданням є організації постійного соціального діалогу та координація взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу задля забезпечення комфортних умов здобуття освіти й особистісного розвитку учнів. Соціальний педагог покликаний сприяти розвитку освітніх, інтелектуальних, загальних, спеціальних та соціальних здібностей учнів, формуванню їх мотивації до освітньої діяльності; сприяти успішній адаптації до умов навчання і життєдіяльності; консультувати й допомагати у вирішенні проблем щодо розвитку, виховання, навчання; формувати ключові компетентності для життя [3]. Так, у сукупності діяльність соціального педагога у школі зосереджена як на профілактиці й подоланні ризиків негативного впливу різноманітних факторів на всебічний розвиток особистості учня, на допомогу дітям у навчанні й на шляху особистісного становлення, так і на формуванні їх життєвої компетентності в цілому.

Особливої уваги у питаннях формування життєвої компетентності потребують підлітки, адже розвиток особистості підлітка супроводжується виникненням багатьох суперечностей (стосунки з дорослими та однолітками, ідеали та цінності, самовираження й соціальна поведінка тощо). Важливим аспектом у педагогічній взаємодії з підлітками є їх позитивна орієнтація на досягнення життєвого успіху та особистісний розвиток, активізація життєтворчого потенціалу, формування ситуацій успіху на шляху розвитку особистості і здобуття життєво необхідних компетенцій, створення сприятливих умов для їх соціалізації та успішної особистісної реалізації.

В роботі з підлітками соціальному педагогу важливо спиратися на позитивні сторони особистості підлітка, на демократичні основи побудови взаємин з дітьми, виявляти свою повагу до їх інтересів та особистісних поглядів, підтримувати прагнення самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення підлітків, стимулювати прояв їх індивідуальності у соціально прийнятний спосіб. Це вимагає від сучасних соціальних педагогів не лише володіння фундаментальним соціально-гуманітарним знанням, сформованість громадянської позиції й ціннісного ставлення до професії, професійної компетентності на високому рівні, а й уміння добирати й використовувати оптимальні соціально-педагогічні засоби для реалізації професійних задач.

Так, задля реалізації соціально-педагогічних завдань в напрямку всебічного розвитку й формування життєвої компетентності особистості учнів, зокрема підлітків, доцільним є використання педагогічної технології «Створення ситуації успіху». Ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи,

творця явища. Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх. Успіх у різноманітних видах діяльності, у вирішенні багатоскладних завдань (пізнавальних, навчальних, комунікативних та ін.), що постають перед підлітком, дає поштовх до розвитку, стимулює пізнавальну активність, оволодіння різними видами діяльності. Успішність підлітків у різних видах діяльності позитивно впливає на їх самореалізацію й самоствердження серед однолітків, активізує роботу щодо самовдосконалення, розвитку творчих здібностей, а також сприяє побудові планів на майбутнє, виробленню стратегій досягнення життєвого успіху. За допомогою створення ситуації успіху соціальний педагог має змогу розкрити кожній дитині невичерпне джерело її внутрішніх сил, що породжує енергію для подолання труднощів, відчуття впевненості в собі, бажання вчитися й розвиватися [2].

Будувати роботу з підлітками щодо формування їх життєвої компетентності через створення ситуації успіху соціальному педагогу варто з урахуванням таких педагогічних аспектів, як: когнітивно-вольова концентрація учня на досягненні успіху (мислення категоріями успіху та пошук шляхів його досягнення); вироблення у підлітка впевненості у досягненні окреслених цілей; налагодження довірливих відносин й продуктивної взаємодії підлітка й соціального педагога; емоційне насичення ситуації успіху, що сприяє виробленню позитивного ставлення учня до діяльності; окреслення перспектив розвитку й здобуття успіху (активізація особистості підлітка на здобуття нових успіхів).

Таким чином, організація соціально-педагогічної роботи з підлітками у школі щодо формування їх життєвої компетентності задля досягнення позитивного результату має будуватися на гуманізації освітнього процесу та на основі його тісного зв'язку із реальним життям, а також на створенні відносин довіри і взаєморозуміння між учнем та педагогом, на створенні ситуацій успіху і досягненні підлітком високих результатів у пізнавальній діяльності та набутті необхідних життєвих компетентностей, що, в свою чергу, дозволить наблизитись до вирішення ключових завдань сучасної освіти.

Література

1. Єрмаков І. Г., Нечипоренко В. В., Пузіков Д. О. Теорія і практика життєвого проектування саморозвитку особистості: Практико-орієнтований посібник. – Запоріжжя: Вид-во Хортицького навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2011. – 436 с.

2. Створення ситуації успіху – одна з умов гуманізації процесу навчання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/library/stvorennja-situacii-uspihu-odna-z-umov-gumanizacii-procesu-navcanna-4753.html>

3. Положення про психологічну службу у системі освіти України (Наказ Міністерства освіти і науки України 22 травня 2018 року № 509). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>

4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

5. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1243 від 31.10.11 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/